

Land- en tuinbouw

Arbeidsmarktupdate

3 juni 2016

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1. Werkgelegenheid en vacatures	3
2. Kenmerken en trends	8
3. Tekorten en overschotten	11
4. Arbeidsmarktkansen	14
Literatuurlijst	19
Colofon	21

Samenvatting

Banenrimp blijft de komende jaren aanhouden

Er zijn ongeveer 160 duizend voltijdbanen in de land- en tuinbouw. In de sector komt traditioneel veel werkgelegenheid voor op lager of middelbaar niveau. Omvangrijke beroepsgroepen zijn veehouders, tuinders/kwekers en agrarisch hulparbeiders. Van alle voltijdbanen in de sector is 22 procent vertegenwoordigd in de melkveehouderij. Ook de glastuinbouw is een omvangrijke deelsector met een vijfde van het totale aantal banen. In de veehouderij werken hoofdzakelijk gezinsarbeidskrachten (waaronder bedrijfshoofden). De glastuinbouw wordt juist gekenmerkt door de vele werknemers.

Het aantal voltijdbanen van vaste arbeidskrachten is tussen 2000 en 2015 met een derde gekrompen. Vooral onder gezinsarbeidskrachten nam de werkgelegenheid sterk af. Ook de komende jaren wordt een dalende werkgelegenheid verwacht. Tussen 2016 en 2020 gaat het om een krimp van ruim 7 duizend voltijdbanen. Met name het aantal banen voor zelfstandig ondernemers zal vermoedelijk fors afnemen (-6%). De dalende werkgelegenheid is het gevolg van schaalvergroting. Technologische innovatie en mechanisering maken het mogelijk dat bedrijven met minder menselijke arbeid steeds meer produceren. Het aantal agrarische bedrijven neemt al jaren lang af. Ook is het vaak lastig voor vertrekkende bedrijfshoofden om opvolging te vinden voor het bedrijf, met het risico dat het bedrijf ophoudt te bestaan.

Flexibele inzet van personeel sterk toegenomen

Ongeveer 19 procent van de werkgelegenheid in de agrarische sector bestaat uit flexibele banen. Vaak zijn dit seizoensarbeidskrachten die gedurende het teelt-, oogst- of plukseizoen tijdelijke werkzaamheden verrichten. In veel gevallen worden zij bemiddeld via uitzendbureaus. Ongeveer de helft van alle agrarische bedrijven zet uitzendkrachten in, 60 procent daarvan zet buitenlandse uitzendkrachten in. De inzet van flexibele krachten is de laatste jaren fors gegroeid. Tussen 2000 en 2015 steeg het aantal voltijdbanen voor dit soort werknemers met 14 duizend (+90%). Vooral tussen 2005 en 2010 was de stijging van het aantal flexibele arbeidskrachten groot, maar nog steeds neemt het aantal licht toe.

Hogere eisen agrarisch ondernemerschap

De eisen die worden gesteld aan het agrarisch ondernemerschap worden steeds hoger. Dit heeft te maken met verschillende ontwikkelingen die spelen in de sector. Door technologische ontwikkelingen worden nieuwe vaardigheden belangrijk. Zo wordt in sommige bedrijven gewerkt met *drones* (in het kader van precisielandbouw), melkrobots of aspergeoogst-robots. Daarnaast hebben ondernemers te maken met wet- en regelgeving op het gebied van milieu en dierenwelzijn. Dit vraagt een investering in het kennisniveau van de agrarisch ondernemer. Ook veranderen de benodigde vaardigheden naarmate ondernemers hun activiteiten steeds vaker verbreden. Denk bijvoorbeeld aan zorgboerderijen, agrarische ondernemers die energie leveren of landbouwbedrijven die horeca of recreatie aanbieden.

De agrarische arbeidsmarkt is nog altijd zeer ruim

De land- en tuinbouw wordt gekenmerkt door tijdelijke overschotten. Door het seizoenskarakter van de sector zijn er veel arbeidskrachten in de winterperiode werkloos. Het aantal WW-uitkeringen neemt in het voorjaar weer sterk af. De arbeidsmarkt voor agrarische beroepen is al jaren lang 'zeer ruim'. Dit betekent dat er meer dan vier kortdurend werkzoekenden zijn op één openstaande vacature. Al moet hier worden opgemerkt dat het werkelijke aantal baanopeningen in de sector hoger ligt dan het aantal gepubliceerde vacatures. Er is geen enkele beroepsgroep waar de concurrentie onder werkzoekenden zo groot is.

Tekorten aan hoveniers

Ondanks een zeer ruime arbeidsmarkt zijn er in sommige agrarische beroepen juist personele tekorten. Zo zijn vacatures voor hoveniers moeilijk te vervullen voor werkgevers. Het aantal WW-uitkeringen vanuit dit beroep bleef tussen 2014 en 2015 gelijk, terwijl het aantal vacatures sterk toe nam. De vraag neemt toe doordat het aantal nieuwbouwwoningen stijgt. Particulieren besteden de aanleg en het onderhoud van hun tuin vaker uit dan voorheen. Er zijn indicaties dat zich (in specifieke seizoenen) ook tekorten voordoen in de branches varkensverbetering, paddenstoelenteelt en bloembollenteelt.

Kansen in de land- en tuinbouw

Vanwege de tekorten zijn er goede kansen voor afgestudeerden vanuit de mbo-opleidingen voor (vakbekwaam) hovenier en (vakbekwaam) medewerker teelt (mbo-2 en mbo-3). De kans op werk voor studenten die nu starten met de opleiding vakexpert teelt en groene technologie (mbo 4) is ruim voldoende. Branches met relatief goede instroommogelijkheden voor schoolverlaters en werklozen zijn de bloembollenteelt, groenvoorzieners en boomkwekerijen.

Vanuit de WW komen werklozen die eerder in de land- en tuinbouw werkten gemakkelijker aan een baan dan gemiddeld. Dit heeft te maken met het seizoenskarakter van de sector (herhalingswerkloosheid). Voor oudere WW'ers is het echter een stuk lastiger om weer werk te vinden dan voor jonge WW'ers. De beste kansen op een baan vanuit de WW zijn er voor landbouwmachinebestuurders, arbeiders akkerbouw en hoveniers. De minst goede kansen vanuit de WW zijn er voor inpakkers handmatig, bedrijfshoofden van kleine tuinbouwbedrijven en arbeiders in de bosbouw of veeteelt.

1. Werkgelegenheid en vacatures

Deze arbeidsmarktupdate focust op de primaire land- en tuinbouwbranches, maar de ontwikkelingen in aanverwante groene deelsectoren worden ook meegenomen. Het gaat dan bijvoorbeeld om agrarisch loonwerk, agrarische groothandel, bedrijfsverzorging en hoveniers. In sommige cijfers wordt ook de visserij meegenomen (weliswaar een kleine branche). Indien dit het geval is, wordt dit expliciet vermeld.

De sector kent bijna 160 duizend voltijdbanen (fte). In 2015 waren er ruim 127 duizend fte's voor regelmatig werkzame arbeidskrachten. Binnen de groep van vaste arbeidskrachten is er onderscheid te maken tussen gezins- en niet-gezinsarbeidskrachten. Er zijn bijna 88 duizend fte's voor gezinsarbeidskrachten in de land- en tuinbouw, 56 procent van de werkgelegenheid. Dit zijn agrarische bedrijfshoofden, maar ook echtgenoten of andere gezinsleden (ouder dan 15 jaar). Er zijn circa 40 fte's voor vaste werknemers die niet tot het gezin behoren, zo'n 25 procent van het totaal aantal fte's. Zo'n 19 procent van de werkgelegenheid in de land- en tuinbouw bestaat uit flexibele banen (inclusief uitzendkrachten), dit zijn ongeveer 29 duizend fte's. De land- en tuinbouw is de enige sector waar meer zelfstandigen werken dan werknemers.

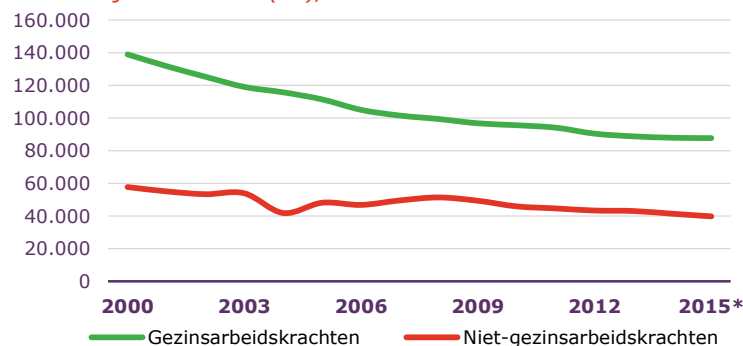
Er zijn ongeveer 263 duizend dienstverbanden in de land, tuinbouw en visserij in 2015, ruim 100 duizend meer dan dat er voltijdbanen zijn.¹ Dit komt omdat de sector veel korte en kleine banen kent, vanwege de inzet van seizoensarbeidskrachten en meewerkende gezinsleden.

Krimp vaste arbeidskrachten, maar groei flexibele arbeid

Het aantal voltijdbanen voor regelmatig werkzame arbeidskrachten is vanaf de eeuwwisseling met een derde afgenomen. Dit is een krimp van 69 duizend fte in vijftien jaar tijd. Tussen 2014 en 2015 ging het om een verlies van zo'n 2 duizend fte (-1%). In het jaar 2000 telde de sector nog 139 duizend fte's voor gezinsarbeidskrachten. Dit aantal daalde met 51 duizend naar 88 duizend fte in 2015 (-37%). Eenzelfde ontwikkeling is te zien onder de vaste medewerkers die niet tot het gezin behoren. In 2000 waren er nog zo'n 58 duizend voltijdbanen voor niet-gezinsarbeidskrachten op regelmatige basis. Tegenwoordig zijn er 40 duizend van dit soort banen in de sector, een daling van 31 procent.

Ontwikkeling werkgelegenheid regelmatig werkzaam in de land- en tuinbouw

In arbeidsjaareenheden (fte), 2000-2015

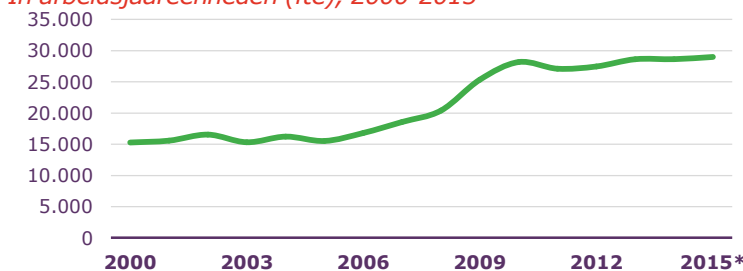
Bron: CBS Statline

* 2015 is een voorlopig cijfer

- De voornaamste oorzaak van deze krimp ligt in de schaalvergroting in de agrarische sector. Onder andere door mechanisering en automatisering worden boerenbedrijven steeds groter, het aantal kleine en middelgrote bedrijven neemt trendmatig af. Tegelijkertijd bleef de productie (BBP) stijgen: tussen 2000 en 2015 met bijna 20 procent. Een andere oorzaak is het gegeven dat oudere bedrijfshoofden het vaak lastig vinden om bedrijfsopvolging te vinden voor hun bedrijf.

Ontwikkeling werkgelegenheid niet-regelmatig werkzaam (flexibel) in de land- en tuinbouw

In arbeidsjaareenheden (fte), 2000-2015

Bron: CBS Statline

* 2015 is een voorlopige raming

- De krimp van het aantal vaste medewerkers wordt deels gecompenseerd door de toenemende inzet van tijdelijke arbeidskrachten. Het aantal fte's van niet-regelmatig werkzame personen in de land- en tuinbouw is toegenomen van 15 duizend in 2000 naar 29 duizend in 2015 (+90%). Vooral tussen 2005 en 2010 was deze stijging fors, maar ook daarna was er een lichte stijging zichtbaar.

¹ CBS, bewerking UWV, in de cijfers is de visserij meegenomen.

Door schaalvergroting en de afnemende inzet van gezinsleden wordt er steeds vaker beroep gedaan op flexibele krachten. Dit kunnen bijvoorbeeld scholieren zijn of huisvrouwen, maar ook werknemers uit Midden- en Oost-Europa (MOE-landers). Vaak gaat het om seizoenarbeiders die worden ingezet bij de oogst. Seizoenarbeiders kunnen in dienst zijn van agrarische bedrijven, maar vaak worden zij bemiddeld via uitzendbureaus.

Uit cijfers van onderzoeksbureau Panteia (onderzoek in opdracht van Colland Arbeidsmarkt) blijkt dat de helft van de agrarische bedrijven in 2013/14 gebruik heeft gemaakt van uitzendwerk.² Deelsectoren waarin dit het vaakst gebeurt (bij meer dan 80% van de bedrijven) zijn de bloembollenteelt en -groothandel, glastuinbouw en paddenstoelenteelt. Hier komt seizoenswerk veel voor. Van alle bedrijven die uitzendkrachten inzetten, maakt zo'n 60 procent gebruik van buitenlandse arbeidskrachten. Vooral in de paddenstoelenteelt, glastuinbouw en de fruitteelt worden veel buitenlandse uitzendkrachten ingezet.

Verdeling werkgelegenheid in de land- en tuinbouw naar deelsector

verdeling op basis van arbeidsjaareenheden (fte)*, 2014

	Fte's	Aandeel op totaal	Aandeel niet-gezinsarbeidskrachten
Melkveehouderij	35.100	22%	9%
Glastuinbouw	31.300	20%	85%
Akkerbouw	15.600	10%	19%
Boomkwekerij	9.600	6%	67%
Fruitteelt	5.300	3%	55%
Varkenshouderij	5.200	3%	28%
Vollegrondsgroenteteelt	4.600	3%	66%
Bloembollenteelt	3.400	2%	70%
Pluimveehouderij	2.500	2%	27%
Vleeskalverhouderij	2.300	1%	13%
Overige branches**	43.000	27%	38%
Totaal Land en tuinbouw	157.900	100%	42%

* Deze cijfers hebben betrekking op de primaire agrarische sectoren. De hoveniers- en loonwerkbedrijven zijn niet meegenomen.

** behelst o.a. paarden, schapen, geiten en bedrijven met vee en gewassen (gemengde bedrijven).

Bron: agrimatie.nl / LEI o.b.v. tandbouwellingen CBS, bewerking UWV

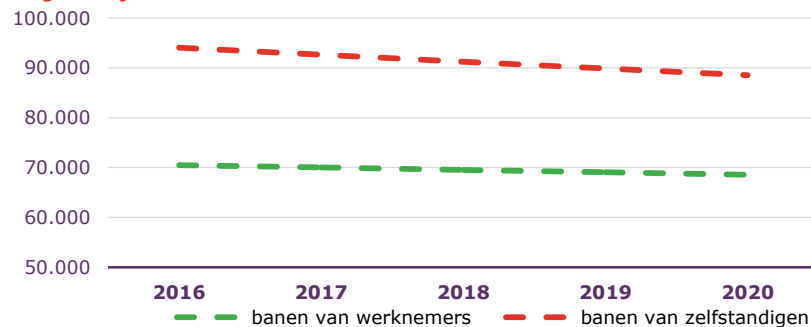
De meeste werkgelegenheid bevindt zich in de melkveehouderij (22%), glastuinbouw (20%) en in de akkerbouw (10%). Meer dan de helft van het aantal fte in de agrarische sector komt in deze branches voor. De andere branches kennen elk minder dan 10 duizend fte's. In 2014 bestaat 42 procent van de werkgelegenheid in de land- en tuinbouw uit banen voor niet-gezinskrachten (waaronder ook de flexibele arbeidskrachten). De melkveehouderij kent het laagste percentage van dit soort arbeidskrachten (9%). Hier wordt het werk dus veelal door gezinsarbeidskrachten uitgevoerd. Dit is overigens ook het geval in de andere veehouderij branches. Bedrijven in de glastuinbouw (85%) en in de bloembollenteelt (70%) kennen daarentegen een hoog aandeel niet-gezinsarbeidskrachten. Dit komt omdat er relatief veel seizoensarbeid voorkomt.

Een kijkje in de toekomst: voornamelijk banenrimp zelfstandig ondernemers

De verwachting is dat het aantal voltijdbanen van zelfstandigen in de land-, tuinbouw en visserij (visserij in deze cijfers erbij genomen) afneemt van 94 duizend in 2016 naar 88,5 duizend in 2020 (-6%). Verwacht wordt dat het aantal voltijdbanen van werknemers in de sector licht daalt met 2 duizend (-3%). In totaal gaat het om een daling van ruim 7 duizend fte in vier jaar tijd (-4,5%).

Verwachte ontwikkeling van voltijdbanen (fte) in de Land- en tuinbouw en visserij

Prognosecijfers 2016 - 2020

Bron: UWV (op basis van CBS)

² Panteia (2015). Arbeidsmarkt Colland 2014. (onderzoek over de periode vierde kwartaal 2013 t/m derde kwartaal 2014).

Onder andere door schaalvergroting zal het aantal agrarische ondernemingen vermoedelijk verder teruglopen de komende jaren. Volgens prognoses neemt de productie echter toe door de stijgende vraag (al staat deze ook onder druk door dalende prijzen die het gevolg zijn van overproductie). Dit duidt erop dat er in de sector steeds meer met minder bedrijven kan worden geproduceerd.

Het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) heeft prognoses gemaakt per beroepsgroep tot 2020. ROA onderscheidt vier – weliswaar grove – agrarische beroepsgroepen: 'land- en bosbouwers', 'hoveniers, tuinders en kwekers', 'veetelers' en 'hulpkrachten landbouw'. Tussen 2015 en 2020 verwacht het ROA dat voornamelijk het aantal land- en bosbouwers (-2.100 werkzame personen) en hulpkrachten (-3.000 werkzame personen) fors gaat dalen. Voor beide beroepsgroepen gaat het om een gemiddelde daling van zo'n 1,2 á 1,5 procent per jaar. Voor hoveniers, tuinders en kwekers en voor veetelers wordt een kleinere werkgelegenheidskrimp voorzien, namelijk een gemiddelde afname van -0,2 procent per jaar.³

Beroepen en beroepsniveau

In de land-, tuinbouw en visserij bestaat 16 procent (28 duizend personen) van de werkgelegenheid uit elementaire/lagere beroepen (beroepsniveau 1). Dit zijn met name agrarische arbeiders en inpakkers. Zo'n 68 procent van de werkenden (120 duizend werkzame personen) heeft een functie op lager/middelbaar niveau (beroepsniveau 2), veelal gaat het om agrariërs in de melkveehouderij of akkerbouw en om tuinders, kwekers en (fruit)telers. Maar de sector biedt ook werkgelegenheid aan administratief personeel, verkoopmedewerkers, monteurs en chauffeurs. De middelbaar/hogere beroepen (7%) en hogere/wetenschappelijke beroepen (7%) zijn in de sector sterk ondervertegenwoordigd.

Beroepen in de Land- en tuinbouw en visserij

Werkzame beroepsbevolking 15-75 jaar, 2013/2014

	Aantal werkzame personen*	Aandeel op totaal
Beroepsniveau 1 (elementaire/lagere beroepen)	28.000	16%
Arbeiders in de akkerbouw	10.000	
Arbeiders in de tuinbouw	8.000	
Arbeiders in de veeteelt	2.000	
Inpakkers	2.000	
Beroepsniveau 2 (lagere/middelbare beroepen)	120.000	68%
Melkveehouders en andere rundveehouders	38.000	
Tuinders en kwekers	22.000	
Akkerbouwers en groentetelers	11.000	
Fruittelers	5.000	
Producenten met een gemengd bedrijf	4.000	
Bedieningspersoneel van mobiele land- en bosbouwmachines	4.000	
Pluimveehouders	3.000	
Administratieve medewerkers, algemeen	2.000	
Verkoopmedewerkers	2.000	
Monteurs industriële en landbouwmachines	2.000	
Vrachtwagenchauffeurs	2.000	
Bedieningspersoneel van grondverzetmachines e.d.	2.000	
Kraandrijvers en bedieningspersoneel van takels e.d.	2.000	
Beroepsniveau 3 (middelbare/hogere beroepen)	13.000	7%
Beroepsniveau 4 (hogere/wetenschappelijke beroepen)	13.000	7%
Beroepsniveau onbekend	3.000	2%
Totaal Land en tuinbouw	177.000	100%

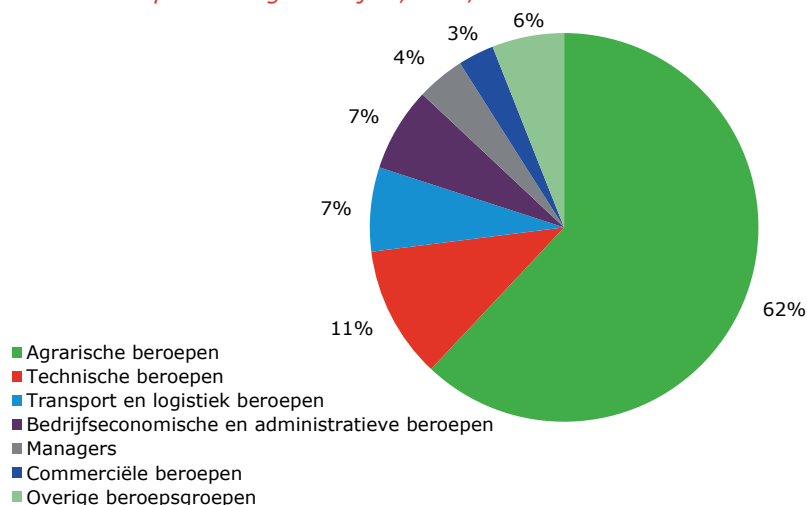
* Enkel beroepen met 2.000 of meer werkzame personen worden getoond
Bron: CBS (bewerking UWV)

³ De werkgelegenheidskrimp is berekend voor de totale beroepsgroep 'hoveniers, tuinders en kwekers'. Dit betekent niet dat voor elk beroep krimp wordt verwacht. Het is aannemelijk dat voor hoveniers juist extra werkgelegenheid ontstaat de komende jaren.

In de agrarische sector heeft 62 procent van de werkzame beroepsbevolking een agrarisch beroep. Zo'n 11 procent voert een technisch beroep uit. Circa 7 procent heeft een transport of logistiek beroep en eveneens 7 procent heeft een administratieve functie. De beroepsgroepen managers (4%) en commerciële beroepen (3%) zijn minder sterk vertegenwoordigd in de sector. Overige beroepsgroepen zijn bijvoorbeeld dienstverlenende, zorg, pedagogische of ICT beroepen.

Verdeling werkgelegenheid naar type beroep in de Land- en tuinbouw en visserij

Werkzame beroepsbevolking 15-75 jaar, 2013/2014

Bron: CBS (bewerking UWV)

Hoe werven agrarische bedrijven nieuw personeel?

Onderzoek van UWV naar de inzet van wervingskanalen laat zien dat werkgevers in de land- en tuinbouw het vaakst het netwerk inzetten om nieuw personeel te werven.⁴ Ook wordt door landbouwbedrijven veel gebruik gemaakt van spontane/open sollicitaties. Deze kanalen worden relatief vaker ingezet in de land- en tuinbouw dan gemiddeld in andere sectoren. Dit zijn tevens de belangrijkste aannemekanalen van nieuw personeel (zie onderstaande tabel).

Aannemekanalen van personeel in de land- en tuinbouw

2015

	Land- en tuinbouw	Alle sectoren
Relaties	29%	18%
Spontane/open sollicitaties	18%	10%
Uitzendbureaus	10%	5%
Advertenties	10%	5%
Via eigen personeel	8%	7%
Vacaturesites	6%	10%
Sociale media	3%	8%
Eigen website	2%	15%
Anders	28%	22%
Totaal	100%	100%

Bron: UWV (2016). Vacatures in Nederland.

- Bijna drie op de tien nieuwe krachten in de land- en tuinbouw is geworven door de inzet van het externe netwerk. Dit is een stuk hoger dan gemiddeld onder alle sectoren (18%).
- Ook de wervingskanalen spontane/open sollicitaties, uitzendbureaus en advertenties leiden in de landbouwsector relatief vaker tot het aannemen van nieuw personeel dan in andere sectoren.

- Wat opvalt is dat werkgevers in de land- en tuinbouw veel minder vaak personeel aannemen via een oproep op de bedrijfswebsite dan gemiddeld. Ook de inzet van sociale media als aannemekanaal blijft in de landbouwsector nog achter ten opzichte van alle sectoren bij elkaar.

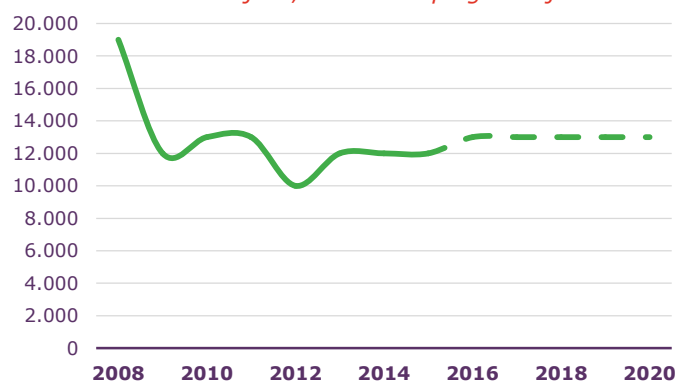
⁴ UWV (2016). *Vacatures in Nederland 2015*.

Vacaturemarkt nog ver onder niveau 2008

Uit de voorgaande cijfers blijkt dat een groot deel van de baanopeningen in de sector niet tot uiting komt in een gepubliceerde vacature. Hierdoor geven cijfers over de vacaturemarkt dus geen volledig beeld over de vraagzijde in de land- en tuinbouw. Wel geven de cijfers over de vacaturemarkt inzicht in de ontwikkeling van baanopeningen in de sector.

Vacatureontwikkeling in de Land- en tuinbouw en visserij

2008-2015 realisatiecijfers, 2016-2020 prognosecijfers

Bron: UWV (op basis van CBS), 2016

- Tussen 2008 en 2009 is het aantal vacatures in de land-, tuinbouw en visserij sterk gedaald. Vanaf 2009 ging het economisch slecht in Nederland. Er waren nauwelijks bedrijven die hun activiteiten uitbreidden en meer personeel nodig hadden. Ook de vervangingsvraag was laag, omdat de meeste werknemers het niet aandurften om een andere baan te zoeken. Dit gold ook in de agrarische sector. In de jaren die volgden kende de vacaturemarkt in de land- en tuinbouw een vrij stabiele ontwikkeling, met uitzondering van het jaar 2012 waarin het aantal vacatures tijdelijk afnam.

- In 2015 zijn er circa 12 duizend vacatures ontstaan. Voor 2016 is de verwachting dat er 1.000 vacatures meer zullen ontstaan. In de jaren 2017-2020 laten de prognoses een stabilisatie zien van het aantal vacatures. De komende jaren blijft de vacaturemarkt dus nog ver onder het niveau van 2008.

Wanneer wordt gekeken naar de brede agrarische en groene sector heeft een op de drie bedrijven in 2013/'14 nieuw personeel aangenomen.⁵ Vooral in de dienstverlenende sectoren ontstaan veel baanmogelijkheden. Zo heeft 57 procent van de werkgevers in de bedrijfsverzorging nieuw personeel aangenomen. Bijna de helft van de bedrijven in de varkensverbetering, groothandel, bloembollen en groenvoorziening nam nieuwe medewerkers in dienst. In de dierhouderij nemen relatief de minste bedrijven nieuwe werknemers aan. In de melkveehouderij was dit aandeel het laagst (10%), maar ook in de pluimveehouderij (21%) en in de graasdierensector (20%) nemen bedrijven minder snel nieuwe mensen in dienst. Dit heeft te maken met het hoge aandeel van gezinsarbeidskrachten in deze branches.

Bekend is wat de meest voorkomende vacatures zijn in de land- en tuinbouw in 2015. De grootste vraag is er naar arbeiders in de veeteelt en in de tuinbouw. In de top 10 komen ook meerdere beroepen voor die ondersteunend of faciliterend zijn aan agrarische bedrijven, zoals vrachtwagenchauffeurs, productiemedewerkers industrie, winkelbedienden en administratief medewerkers. Ook de kelner/serveerster komt voor op deze lijst. Dit heeft te maken met de verbreding van activiteiten, waardoor er steeds meer overlap ontstaat tussen bijvoorbeeld de land- en tuinbouw en de horeca. Deze branchevervaging wordt in het volgende hoofdstuk nader besproken. Ook is er veel vraag naar personeel in de groen- en terreinverzorging. Deze vraag is in 2015 sterk gestegen ten opzichte van 2014.

Meest voorkomende ontstane vacatures in de land- en tuinbouw

Top 10, 2015

	Ontwikkeling 2015 t.o.v. 2014
1. Arbeider veeteelt	toegenomen
2. Arbeider tuinbouw	vergelijkbaar
3. Vrachtwagenchauffeur	vergelijkbaar
4. Productiemedewerker industrie (eenvoudige machine bedienen)	sterk toegenomen
5. Winkelbediende	vergelijkbaar
6. Arbeider groen-, terreinverzorging	sterk toegenomen
7. Kelner, serveerster	afgenomen
8. Administratief medewerker (eenvoudige repetitieve werkzaamheden, lager)	afgenomen
9. Arbeider landbouw gemengd bedrijf	sterk toegenomen
10. Commercieel-administratief medewerker verkoopafdeling	afgenomen

'Afggenomen' = daling tussen -10% en -100%; 'Vergelijkbaar' = ontwikkeling tussen -10% en +10%;

'Toegenomen' = stijging tussen +10% en +100%; 'Sterk toegenomen' = stijging meer dan +100%.

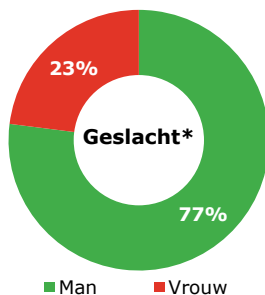
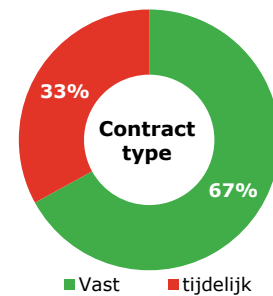
Bron: UWV, 2016

⁵ Panteia (2015). Arbeidsmarkt Colland 2014. (onderzoek over de periode vierde kwartaal 2013 t/m derde kwartaal 2014).

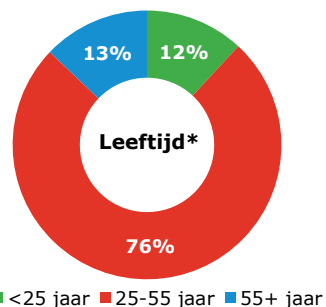
2. Kenmerken en trends

Kenmerken van werknemers in de sector 2014

- De sector kent door het seizoenskarakter veel tijdelijke contracten. Van alle werknemers in de land- en tuinbouw (exclusief uitzendkrachten) heeft een derde een tijdelijke aanstelling. Twee op de drie werknemers heeft een vast contract. Onder alle sectoren bij elkaar heeft ruim een kwart van de werknemers een tijdelijke aanstelling. Met name in de deelsectoren paddenstoelenteelt, glasgroenten, open fruitteelt en open bloembollenteelt komen tijdelijke aanstellingen vaak voor.

- De land- en tuinbouw kent vooral mannelijke arbeidskrachten. Meer dan drie op de vier werknemers met een vast contract is man.
 - Onder bedrijfshoofden is zelfs 94 procent een man (CBS Statline). Dit percentage ligt enkele procentpunten hoger dan in het eerste decennium van deze eeuw.
- Drie op de vier werknemers met een vaste aanstelling valt in de leeftijd 25 tot 55 jaar. Er zijn relatief weinig jonge en oude arbeidskrachten in de sector.
 - Dit beeld is anders als er wordt gekeken naar bedrijfshoofden. In 2014 is 22 procent van de bedrijfshoofden 65 jaar of ouder (CBS statline). Dit aandeel stijgt al enkele jaren.
 - Het ontbreken van bedrijfsopvolging is een bedreiging voor de agrarische sector. Zo blijkt grofweg twee op de drie agrarische ondernemers van 50 jaar of ouder in 2012 geen opvolger te hebben (LEI). Met name de kleinere bedrijven verdwijnen omdat ze niet kunnen worden voortgezet door een jongere generatie.

* gemeten onder werknemers met een vast contract
Bron: Panteia (2015)

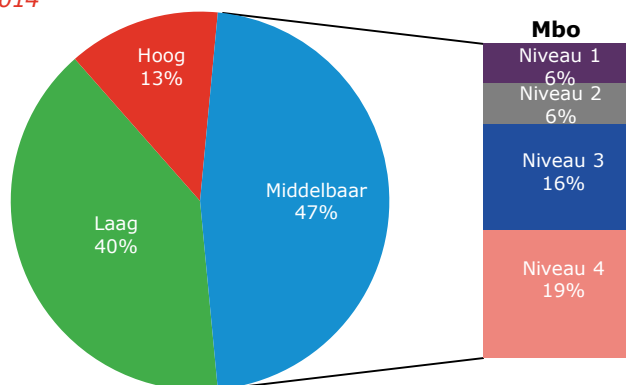
Steeds hogere (opleidings)eisen gesteld aan het agrarisch ondernemerschap

De sector kent veel lager opgeleide werknemers. Circa 40 procent van de arbeidskrachten heeft het voortgezet onderwijs of het lager beroepsonderwijs (lbo) als hoogst behaalde opleiding. Van oudsher komt er in de agrarische sector veel laagopgeleid werk voor. Het gaat bijvoorbeeld om oogst- en productiewerk. Bijna de helft van de werknemers heeft een mbo-opleiding gevolgd: de meeste op niveau 3 of 4. Relatief weinig werkenden in de sector zijn hoog opgeleid. Slechts 13 procent van de werknemers heeft een hbo of universitaire graad behaald. Het opleidingsniveau is wel toegenomen: in 2002 was 7 procent van de werkzame beroepsbevolking in de land- en tuinbouw nog hoger opgeleid.⁶

Voor een deel blijven traditionele werkzaamheden bestaan, maar daarnaast ontstaan er als gevolg van innovatie en automatisering nieuwe taken of veranderen taken. Werknemers in de land- en tuinbouw die werken in de logistiek hebben bijvoorbeeld steeds vaker te maken met technologische toepassingen. Dit vergt het toepassen van nieuwe vaardigheden en kennis.

⁶ UWV (2014). *Sectoren in Beeld*

Opleidingsniveau in de Land- en tuinbouw* 2014

* gemeten onder werknemers met een vast contract
Bron: Panteia (2015)

- Ook voor agrarisch ondernemers vraagt technologische innovatie om nieuwe vaardigheden: denk aan de inzet en het onderhoud van *drones*, melk-, of (asperge)oogst-robots.
- Daarnaast stellen thema's als verduurzaming en milieu hogere eisen aan het kennisniveau van de ondernemer (bijvoorbeeld op het gebied van wet- en regelgeving).
- Ondernemers moeten de boekhouding en (personeels)administratie op orde hebben. Ook worden zij geacht sociale en leidinggevende vaardigheden te hebben wanneer zij een team aansturen.
- De inzet van andere vaardigheden en het toepassen van nieuwe kennis geldt in het bijzonder voor agrarische ondernemers die door verbreding van activiteiten taken buiten de agrarische sector oppakken (bijvoorbeeld op het gebied van zorg of recreatie).

De land- en tuinbouw heeft te maken met een aantal trends en ontwikkelingen. Hieronder volgen er vijf:⁷

1. Specialisatie en schaalvergroting

- Agrarische bedrijven concentreren zich in toenemende mate op één specifieke productietak. Vooral in de veehouderij is de specialisatiegraad hoog.
- Het aantal bedrijven met meer dan tien banen is tussen 2008 en 2014 toegenomen met 220 procent. Het aantal kleine bedrijven neemt al jaren af, terwijl de productie (BBP) alsmaar toeneemt. Dit komt onder andere door technologische innovatie.
- Twee voorbeelden van innovatie in de land- en tuinbouw:
 - Er wordt gekeken hoe *drones* in het kader van precisielandbouw kunnen worden ingezet om gewassen te besproeien. Ook kunnen ze worden gebruikt om percelen te scannen. Zo wordt de gewasgroei in beeld gebracht en kan bijvoorbeeld worden gemeten welke delen (extra) bemest moeten worden.
 - Melkrobots en -carroussels maken het mogelijk om (semi-)automatisch te melken. Er is hierdoor minder menselijke arbeid nodig.

2. Verduurzaming en dierenwelzijn

- In Nederland bestaat er vanuit burgers, media en politici grote aandacht voor het welzijn van pluimvee en koeien, de gezondheid van varkens en de grootte van stallen. Ook wordt er gekeken naar de milieurisico's, zoals uitstoot van broeikasgassen, de risico's voor de volksgezondheid (denk aan de Q-koorts), vervuiling van water en bodem en de ruimtelijke dimensie van landbouw.
- De impact van de land- en tuinbouw op het milieu is groot. Zo wordt 90 procent van de Nederlandse ammoniakemissies veroorzaakt door de agrarische sector. Onder andere als gevolg van emissiearm bemesten, is de sector er echter in geslaagd om de ammoniakuitstoot terug te dringen, vanaf 1990 met 68 procent.
- De sector zelf heeft de thema's dier- en plantgezondheid, voedselveiligheid, duurzaamheid en milieu hoog op de agenda staan. Het motto van de Land- en tuinbouworganisatie (LTO Nederland) is 'beter met minder'. De brancheorganisatie streeft ernaar om in de agrarische sector met minder energie, grondstoffen en emissies uiteindelijk maatschappijbewust en duurzamer te kunnen produceren, met respect voor mens, dier, plant en omgeving.
- Er ontstaan tegenwoordig – door de stijgende vraag naar duurzame producten van consumenten – steeds meer biologische landbouwbedrijven met alternatieve huisvestingsystemen voor vee (zoals scharrelhuisvesting of vrije uitloop bij leghennen). De Rabobank geeft aan dat 30 tot 40 procent van de Nederlandse pluimveehouders de komende jaren 'strategische keuzes' moet maken op het gebied van kwaliteit en duurzaamheid. Naast diervriendelijke stallen slagen pluimveehouders er in om eieren en vlees met een betere smaak en kwaliteit te produceren.

⁷ Op basis van de volgende bronnen:
Rabobank (2015). Rabobank Cijfers & Trends. Landbouw, Visie.
ING (2015) *Alert Agrarische Sector, Tijdelijke opleving aantal agrarische banen*. 24 februari 2015. (incl. data LISA.nl, 2016)
ING (2015) *Kwartaalbericht Agrarische sector*. 8 juli 2015.
Delta Lloyd (2015). *Agrarische bedrijven, Markt, trends, ontwikkelingen en risico's*.
KPGM (2014). *MVO Sector Risico Analyse. Aandachtspunten voor dialoog. Sector Land- & Tuinbouw*.
LTO Nederland. (2012). *Beter met minder*.
www.wageningenur.nl 'Effecten Russische Boycot' 25 juni 2015.
Volkskrant: 'Van Varkenshouder tot gastheer' (24 februari 2016)

3. Economie: Productie en export

- De land- en tuinbouw is een kapitaalintensieve sector, die sterk afhankelijk is van weer- en seizoensinvloeden. Productie, prijzen en inkomens van de ondernemers fluctueren hierdoor in sterke mate.
- Nederland is een belangrijke exporteur van groente, fruit, vlees, eieren en zuivel. De export draagt bij aan de Nederlandse economie en de wereldvoedselvoorziening. De handelsboycot tussen de EU en Rusland heeft in 2014 en 2015 grote impact gehad op de Nederlandse export van groenten, fruit, vlees en zuivel naar Rusland.
- Door de aantrekkelijke economie en waardedaling van de euro trekt de export aan, zoals bijvoorbeeld blijkt uit de toenemende export van sierplanten en bloemen.

5. Verbreding van activiteiten

- Steeds vaker kiezen agrarisch ondernemers ervoor om hun activiteiten te verbreden. Dit betekent dat ze naast agrarische werkzaamheden bijvoorbeeld een camping of Bed & Breakfast starten, recreatieve activiteiten aanbieden of een eet- of drinkgelegenheid inrichten. Het komt ook voor dat ondernemers producten verkopen in een winkel aan huis. Daarnaast is het aantal zorgboerderijen in Nederland de afgelopen jaren gegroeid.
- Door de verbreding van activiteiten treedt branchevervaging op. Agrariërs staan met één been in de sector Land- en tuinbouw en met het andere bijvoorbeeld in de sector Horeca, recreatie of Zorgsector.
- Een ander voorbeeld van nevenactiviteiten van ondernemers is de productie en verkoop van alternatieve energie. Agrariërs zijn dan leveranciers van zonne-energie, windenergie of biogas.
- Reden van sommige ondernemers om de activiteiten te verbreden ligt in het feit dat zij niet verder willen of mogen uitbreiden, maar toch als bedrijf willen doorgroeien.

4. Politieke invloed

- De politieke invloed op de sector - door het stellen van milieueisen en eisen aan dierenwelzijn - is groot.
- Zo hebben melkveebedrijven te maken met schommelingen in de melkprijs. Deels komt dit door de wereldwijd achterblijvende vraag. Maar ook het (Europese) landbouwbeleid speelt hierin een rol. Zo is de Europese melkquotum per 1 april 2015 afgeschaft. Tegelijkertijd wordt de productiegroei mogelijk afgeremd door de komst van fosfaatrechten.
- De varkenshouderij ondervindt politieke en maatschappelijke druk als het gaat om het terugdringen van zogeheten 'megastallen'.
- In 2017 wordt het Europese suikerquotum afgeschaft. Dit biedt kansen voor Nederland als topproducent van suikerhoudende gewassen.

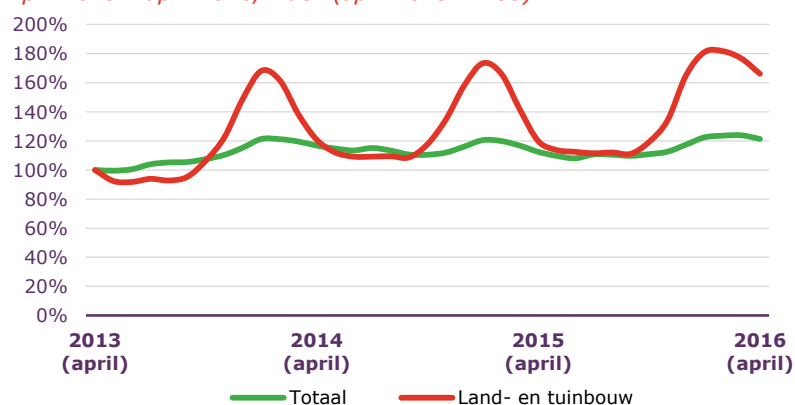
3. Tekorten en overschotten

Personele overschotten zijn sterk seizoensafhankelijk

Het aantal lopende WW-uitkeringen van mensen uit de agrarische sector is tussen april 2013 en april 2016 met 66 procent toegenomen. Onder alle sectoren samen is eveneens een stijging van de werkloosheid te zien (+21%), voornamelijk beïnvloed door de economische crisis. Terwijl onder alle sectoren samen het aantal lopende WW-uitkeringen min of meer lijkt te stabiliseren de laatste jaren, neemt het aantal uitkeringen in de agrarische sector steeds sterker toe. In april 2016 waren er zo'n 7.800 lopende WW-uitkeringen in de sector, een kleine 2 procent van het totaal aantal WW-uitkeringen.

Lopende WW-uitkeringen in de land- en tuinbouw

April 2013 – april 2016, index (april 2013 = 100)

Bron: UWV 2016

- De land- en tuinbouw wordt gekenmerkt door seizoensarbeid: in de winterperiode neemt het aantal WW-uitkeringen sterk toe en in het voorjaar daalt het WW bestand weer naarmate er meer agrarische krachten worden ingezet.
- Beroepen met de grootste nieuwe WW-instroom in 2015 (top 10) zijn hieronder weergegeven. Het gaat zowel om agrarische beroepen als beroepen op het terrein van transport en logistiek.

- Tussen 2014 en 2015 steeg het aantal nieuwe WW-uitkeringen onder alle agrarische beroepen met circa 3 procent. Beroepen met een zeer sterke stijging van nieuwe instroom zijn agrarisch seizoenskrachten in de bloemen en planten en in groente en fruit en tractorchauffeur. In deze beroepen nam de nieuwe instroom in een jaar tijd met een kwart toe. Beroepen waar de nieuwe WW instroom juist afnam het afgelopen jaar zijn Machinist hydraulische graafmachine (-25%) en Magazijnmedewerker (-9%).

Nieuwe WW-uitkeringen per beroep in de Land- en tuinbouw

Top 10, naar omvang in 2015

	Mutatie 2014-2015	Aantal nieuw in 2015*
1. Productiemedewerker	+18%	2.800
2. Medewerker bloemen- en plantenteelt	+15%	1.200
3. Agrarisch seizoenskracht groente en fruit	+24%	600
4. Hovenier	0	600
5. Medewerker groenteteelt	+8%	400
6. Tractorchauffeur	+25%	300
7. Medewerker groenvoorziening (plantsoenen en parken)	+17%	200
8. Agrarisch seizoenskracht bloemen en planten	+25%	200
9. Machinist hydraulische graafmachine	-25%	200
10. Magazijnmedewerker	-9%	200
Totaal agrarische beroepen	+3%	12.300

Bron: UWV

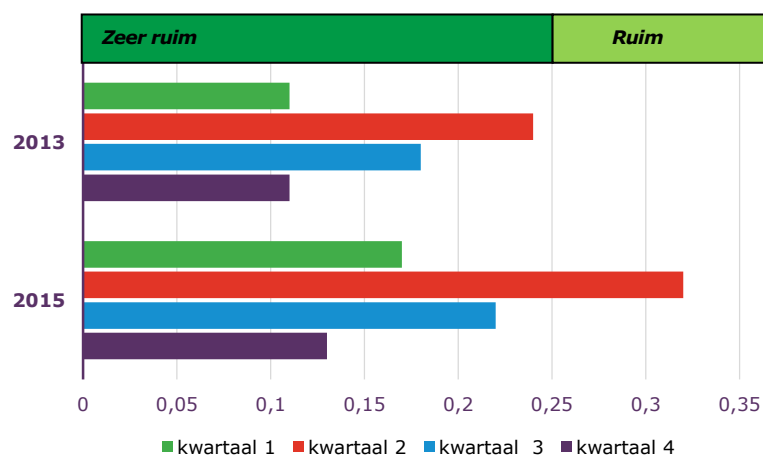
* afgerond op 100-tallen.

Uitzondering Wwz voor de land- en tuinbouwsector

Net als in enkele andere sectoren geldt er voor de agrarische sector een uitzondering op de Wet werk en zekerheid (Wwz). In de Wwz is onder meer geregeld dat flexibele krachten sneller een vast contract moeten te krijgen dan voorheen. In de land- en tuinbouw stuitte de Wwz op bezwaren, omdat er veel korte contracten worden geboden in verband met seizoensarbeid. De uitzondering betekent dat bepaalde functies onder voorwaarden in aanmerking komen voor een kortere onderbreking als een arbeidscontract is afgelopen dan de minimale periode van zes maanden. Het gaat hierbij om werkzaamheden voor een periode van maximaal negen maanden per jaar, die vanwege verschillende omstandigheden alleen seizoensmatig kunnen worden uitgevoerd. Die functies zijn benoemd voor de deelsectoren glastuinbouw, open teelten, tuinzaden en groothandel in bloembollen. Daarmee wordt bereikt dat oogst- en productiemedewerkers vaker bij hetzelfde bedrijf aan de slag kunnen. (bron: AV Accountancy, 25 maart 2016)

Dat de sector te maken heeft met (tijdelijke) overschotten op de arbeidsmarkt wordt bevestigd door de door UWV ontwikkelde spanningsindicator. Deze berekent de verhouding tussen het aantal openstaande vacatures en het aantal kortdurend werkzoekenden (<6 maanden). Bij weinig openstaande vacatures en veel werkzoekenden is er sprake van een 'ruime' arbeidsmarkt. Dit duidt op overschotten. Als er juist weinig werkzoekenden zijn ten opzichte van het aantal vacatures is de arbeidsmarkt te typeren als 'krap'. Voor alle beroepsgroepen samen geldt een ruime arbeidsmarkt in het vierde kwartaal van 2015.

Spanningsindicator arbeidsmarkt agrarische beroepen

Agrarische beroepen kennen een zeer ruime arbeidsmarkt, dit geldt voornamelijk in de winterperiode wanneer het aantal werkzoekenden toeneemt. Er is geen beroepsgroep in de economie met een ruimere arbeidsmarkt in de wintermaanden dan die van agrarische beroepen. Een zeer ruime arbeidsmarkt betekent dat er gemiddeld meer dan vier kortdurend werkzoekenden zijn op één vacature. Hier moet wel worden opgemerkt dat het lastig is om alle baanopeningen in de land- en tuinbouw goed in beeld te brengen.

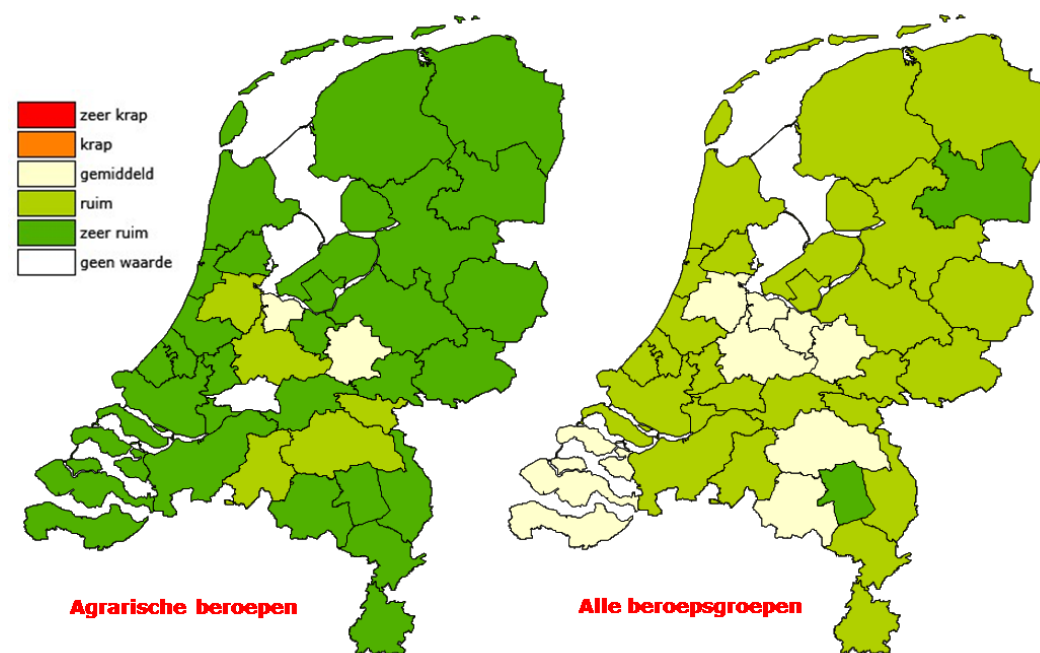
Bron: UWV

De arbeidsmarkt voor agrarische beroepen is in 2015 wel iets minder ruim geworden ten opzichte van 2013. Er zijn tekenen dat de arbeidsmarkt herstelt. Zo daalde het aantal faillissementen in de landbouw in 2015 met meer dan 20 procent ten opzichte van 2014.⁸

Hieronder wordt getoond wat de verschillen zijn in de spanning op de arbeidsmarkt voor het vierde kwartaal van 2015 voor 35 arbeidsmarktregio's in Nederland. De meeste regio's kennen een zeer ruime arbeidsmarkt voor agrarische beroepen. Er zijn vijf arbeidsmarktregio's met een ruime arbeidsmarkt: Groot Amsterdam, Midden-Utrecht, Rijk van Nijmegen, Noordoost-Brabant en Midden-Brabant. In de regio's Gooi en Vechtstreek en FoodValley is de verhouding tussen werkzoekenden en vacatures meer in balans. Hier is de arbeidsmarkt te typeren als 'gemiddeld'.

Spanningsindicator agrarische beroepen naar arbeidsmarktregio

Vierde kwartaal 2015

Bron: UWV 2016

⁸ CBS (2016). 'Minder faillissementen in de landbouw' (bericht van 29 januari 2016).

Tekorten

Het aantal WW-uitkeringen neemt toe in de agrarische sector en voor agrarische beroepen geldt een zeer ruime arbeidsmarkt. Ook ligt het aandeel van bedrijven in de land- en tuinbouwsector dat moeite heeft gehad met het vervullen van vacatures lager dan in andere sectoren.⁹

Desondanks zijn er ook agrarische bedrijven die hun vacatures niet gemakkelijk kunnen vervullen. Circa 60 procent van de agrarische bedrijven met openstaande vacatures heeft moeite om deze te vervullen.¹⁰ Dit speelt vooral in de deelsectoren open bloembollenteelt, pluimveehouderij, loonwerk en varkensverbetering. In algemene zin betekent dit dat hier kansen zijn voor instromers. De bedrijven met de minste moeilijk vervulbare vacatures bevinden zich in de branches graasdieren, glasgroenten, open teelten en groothandel in bloembollen.

De agrarische sector kent tekorten in enkele specifieke beroepen:¹¹

Heden

Vandaag de dag zijn de vacatures voor **hoveniers** moeilijk te vervullen. Dit geldt met name in het voorjaar en in de zomer. Er zijn veel vacatures en het aantal nieuwe WW-uitkeringen is tussen 2014 en 2015 niet gestegen. Hierbij gaat het om de volleerd vakman. De toenemende vraag naar hoveniers- en groenvoorzieners heeft te maken met de aantrekkende economie. Over heel 2015 is het aantal vergunningen voor nieuwbouwwoningen met een derde toegenomen ten opzichte van 2014.¹² In vergelijking met 2013 is het aantal zelfs verdubbeld. Particulieren kiezen er vaker dan voorheen voor om de aanleg en het onderhoud van de tuin uit te besteden aan professionals.

Er zijn indicaties dat zich ook in andere agrarische sectoren (varkensverbetering, paddenstoelteelt en open teelten bloembollen) veel moeilijk vervulbare vacatures voordoen, het gaat dan vooral om arbeiders in specifieke seizoenen. Eveneens moeilijk vervulbaar zijn vacatures voor chauffeurs (trekkers, vrachtwagen, grond-zuigwagen) en machinisten (kraan, maai), onderhoudsmedewerkers en monteurs.

Middellange termijn (2017-2020)

Op de middellange termijn komen er andere krapteberoepen bij. Naast de **hoveniers**, waarvoor op dit moment al krapte lijkt te bestaan, gaat het om **specialisten/teamleiders teelt**. Overigens wordt er vanuit de sector gewerkt aan het verhogen van het opleidingsniveau in deze beroepen (soms tot hbo-niveau (bijvoorbeeld via de nieuwe hbo-opleiding tot teeltspecialist).

⁹ UWV (2016). *Vacatures in Nederland 2015*.

¹⁰ Panteia (2015). *Arbeidsmarkt Colland 2014*.

¹¹ UWV 2015 *Welke beroepen bieden kansen?*

¹² CBS (2016). *Kwartaalmonitor VHG, vierde kwartaal 2015*.

4. Arbeidsmarktkansen

Positieve arbeidsmarktkansen vanuit opleidingen teelt en hoveniers

Mbo

De Stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) stelt vast wat de kansen op werk zijn voor mbo-opleidingen in de land- en tuinbouw (zie bijlage 1, tabel 1).¹³ De kans op werk voor studenten die in 2016 starten met een opleiding wisselt sterk per richting:

- Goede perspectieven zijn er in de plantenteelt voor de medewerker teelt (niveau 2) en de vakbekwaam medewerker teelt (niveau 3). De vakexpert teelt en groene technologie (niveau 4) kent ruim voldoende kansen op een baan.
- Ook voor pas-afgestudeerde hoveniers bestaan goede kansen op werk. Het gaat zowel om de medewerker hovenier (niveau 2) als de vakbekwaam hovenier (niveau 3).
- De kwalificaties die opleiden tot werk in het agrarisch loonwerk (zowel niveau 2 en 3) bieden volgens SBB matige kansen op werk. De sector zelf ziet dit echter anders. Volgens hen kent de loonwerksector moeilijk vervulbare vacatures die ook aan schoolverlaters goede arbeidsmarktkansen bieden. De afgelopen jaren is gebleken dat veel MBO-gediplomeerden een baan kunnen vinden in deze deelsector.
- Voor de medewerker diervverzorging (niveau 2) zijn de arbeidsmarktkansen matig. De opleiding tot vakbekwaam medewerker diervverzorging (niveau 3) biedt echter voldoende kans op werk. In de veehouderij zijn de vooruitzichten na het mbo matig.
- Ook is bekend wat de kansen zijn voor mbo'ers op een stageplaats. De meeste mbo-opleidingen in de land- en tuinbouw bieden (ruim) voldoende tot goede kansen op een stageplaats. Alleen (vakbekwaam) medewerkers diervverzorging kennen matige kansen op een stage.

Kans op werk en kans op stage

Voor alle mbo-kwalificaties publiceert de Stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) de kans op werk en de kans op stage per regio (zie www.kansopwerk.nl). Kans op werk toont de toekomstkansen voor de afgestudeerde mbo'er in ruim zeshonderd beroepen. Het gaat om de kans op een baan in het verlengde van de opleiding. Bekeken wordt wat die kans is als de student nu met de opleiding begint en deze binnen de normale studieduur afrondt. Bij een tweejarige opleiding gaat het dus om de kans op werk over twee jaar.

Hbo en wo

Ook voor hbo en wo-studies zijn arbeidsmarktperspectieven in kaart gebracht (zie bijlage 1, tabel 2). Er zijn twee hbo-opleidingen en drie universitaire studies geselecteerd die raakvlakken hebben met de land- en tuinbouw. Dit wil echter niet zeggen dat afgestudeerden per definitie in deze sector werk (willen) vinden. Er is gekeken naar personen die in studiejaar 2012/'13 afstudeerden. Drie indicatoren worden gebruikt: het percentage dat in 2015 (nog) werkzoekend is, de gemiddelde baanzoekduur in maanden en het bruto maandsalaris.

- Voor de hbo-opleidingen Landbouw en Milieustudies zijn de arbeidsmarktperspectieven gunstig te noemen. Zo'n 2 procent van de afgestudeerden vanuit deze studies is werkzoekend in 2015. Gemiddeld onder alle hbo-opleidingen was 6 procent van de starters (nog) op zoek naar werk zo'n anderhalf jaar na afstuderen. Ook kennen deze studies een baanzoekduur die korter is dan gemiddeld. Het startsalaris (bruto per maand) voor deze hbo-opleidingen is vergelijkbaar met andere hbo-studies.
- Er worden drie studies op wo-niveau onderscheiden die raakvlakken hebben met de sector Land- en tuinbouw: Diergeneeskunde en dierwetenschappen, Milieuwetenschappen en Toegepaste biowetenschappen. De arbeidsmarktperspectieven verschillen enigszins van elkaar. Vanuit de studie Diergeneeskunde zijn de vooruitzichten het beste: het aandeel werkzoekenden na anderhalf jaar is circa 4 procent.¹⁴ Gemiddeld was 5 procent van de academische starters in 2015 werkzoekend. Ook het zoeken naar werk duurt voor afgestudeerden vanuit de Diergeneeskunde korter dan gemiddeld. De studie Toegepaste biowetenschappen kent een lager percentage werkzoekenden dan andere starters. Daarentegen ligt het bruto maandsalaris onder het gemiddelde. De studie Milieuwetenschappen biedt een minder gunstig perspectief. Circa 11 procent van de starters met dit diploma op zak heeft na anderhalf jaar (nog) geen baan gevonden.

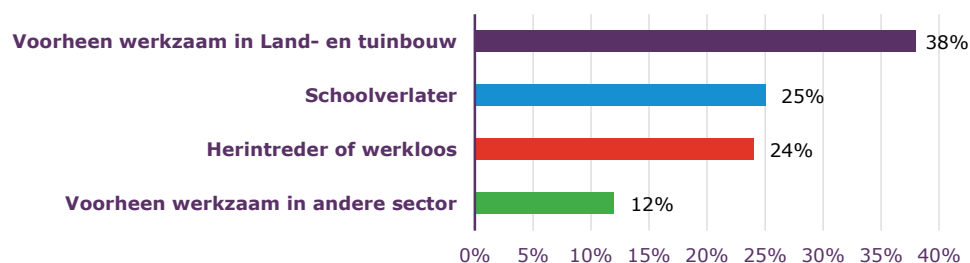
¹³ Voor sommige kwalificaties ontbreken gegevens om de kans op werk te berekenen. Dit komt omdat kwalificaties vanaf begin 2016 zijn heringedeeld of zijn samengevoegd.

¹⁴ Hierbij is er niet gekeken naar verschillen voor dierenartsen gezelschapsdieren en veeartsen.

Welke mensen vinden werk in de sector Land- en tuinbouw?

Bekend is wat het profiel is van mensen die in de brede agrarische sector aan de slag gaan.

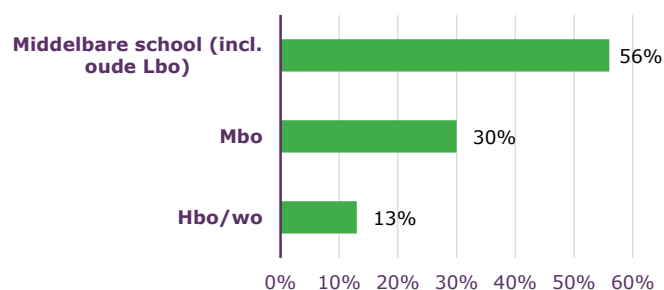
- Ongeveer 38 procent van de instromers was voorheen werkzaam in een andere baan in de land- en tuinbouw.
- Een kwart van de nieuwe medewerkers stroomt vanuit een opleiding de arbeidsmarkt op. In de melkveehouderij is het aandeel schoolverlaters onder het nieuwe personeel het hoogst.
- Eveneens een kwart weet vanuit werkloosheid een baan te vinden in de sector. Vooral in de deelsector open teelten is dit het geval. Dit heeft te maken met het gegeven dat hier veel elementair (oogst)werk voorkomt, waardoor WW'ers relatief gemakkelijk naar werk kunnen uitstromen. Hierbij speelt het seizoenskarakter van de branche een rol. Werknemers komen voor een tijdelijke periode in de WW terecht, waarna ze weer uitstromen naar werk.
- Circa 12 procent van de ingestroomde werknemers was eerder in een andere sector werkzaam.

Bron: o.b.v. Panteia (2015)

Ook is bekend wat de afkomst is van de instromers binnen de verschillende deelsectoren in de agrarische sector.

- Van alle branches zijn de groothandel in bloembollen, pluimveehouderij, paddenstoelenteelt en de varkensverbetering het meest gesloten. Dit betekent dat er relatief veel mensen instromen die voorheen ook in de agrarische sector werkzaam waren. Verhoudingsgewijs kennen deze deelsectoren dan ook weinig instromers van andere sectoren.
- De intersectorale mobiliteit is het grootst in het loonwerk, bos- en natuurbeheer en in de varkenshouderij. Voor werkenden buiten de sector die in de land- en tuinbouw aan de slag willen, bieden deze branches dus relatief de beste kansen op een baan.
- Branches die relatief het meest open staan voor zijn van de instroom van niet-werkenden (werklozen en studenten) zijn de open bloembollenteelt, groenvoorzieners en boomkwekerijen. De genoemde branches zijn mogelijk dus het meest interessant voor werkzoekenden.

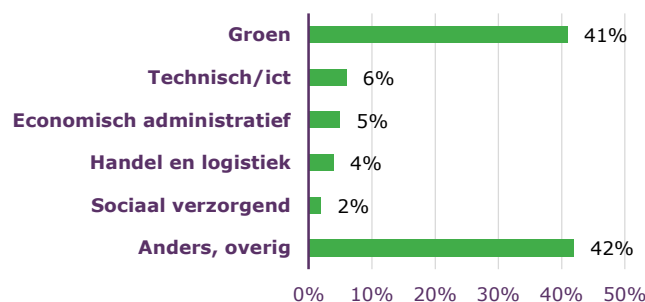

Bron: o.b.v. Panteia (2015)

- Instromers in de agrarische sector zijn veelal lager opgeleid, 56 procent heeft als hoogste opleidingsniveau het voortgezet onderwijs of wat voorheen de lbo was. Drie op de tien van de nieuwe medewerkers heeft een mbo-opleiding gevolgd, waarvan 84 procent een mbo niveau 3 of 4 kwalificatie heeft. Circa 13 procent is hoger opgeleid.

- Bedrijven in open teelten landbouw kennen het hoogste percentage lager opgeleide instromers. De deelsector Groothandel bloembollen heeft het hoogste aandeel van instromers op hoger niveau.

- Ook weten we de opleidingsrichting van mensen die in de sector aan de slag zijn gegaan. Verreweg de meeste mensen hebben een 'groene' opleiding genoten (41%). Andere studierichtingen zijn technisch/ICT (6%), economisch-administratief (5%), handel en logistiek (4%) en sociaal/verzorgend (2%).
- Er ontstaan tegenwoordig steeds meer zijinstroommogelijkheden voor mensen zonder groene opleiding, doordat de activiteiten in de land- en tuinbouw steeds breder worden en de grenzen tussen sectoren vervagen. Denk aan instroom vanuit de zorgsector of horeca of instroom van technici door innovatie en schaalvergroting.

Bron: o.b.v. Panteia (2015)

Bijna de helft (46%) van de openstaande vacatures zou ingevuld kunnen worden met schoolverlaters met een groene opleiding. Vooral in de open bloembollenteelt, pluimveehouderij en groenvoorziening zijn er goede kansen. De realiteit is dat slechts een kwart van de nieuwe instromers uit schoolverlaters bestaat. Mogelijk laten jongeren hun kansen liggen, weten werkgevers de jongeren niet goed te werven of sluit de opleiding niet genoeg aan bij de gevraagde werkzaamheden.

Wat zijn de kansen voor WW'ers?

UWV beschikt over cijfers van werkhervattingen van WW-gerechtigden. Vanwege het seizoenskarakter van de sector zijn er relatief veel mensen kort in de WW en komen ze na een korte periode van werk weer snel in de WW. Uit onderzoek van UWV blijkt ook dat herhalingswerkloosheid in de agrarische beroepsgroep vaker voorkomt dan in elke andere beroepsgroep.¹⁵

Wanneer WW'ers het werk hervatten in de land- en tuinbouwsector, is bekend in welke sector men voorafgaand aan de WW-periode werkzaam was.

Vanuit welke sectoren vinden WW'ers werk in de sector Land- en tuinbouw?

2014

	Aandeel
Land- en tuinbouw	64%
Uitzendbedrijven	16%
Handel	6%
Industrie en delfstoffen	3%
Financiële en zakelijke dienstverlening	3%
Vervoer en opslag	3%
Overige sectoren	5%
Totaal Land- en tuinbouw	100%

Bron: UWV

Van alle werkhervattingen van WW'ers in de land- en tuinbouw is bijna twee derde afkomstig uit dezelfde sector. Zo'n 16 procent was eerder werkzaam via een uitzendbureau en 6 procent had vóór de WW-periode een baan in de handel (zowel detailhandel als groothandel). Ook vanuit de sectoren Industrie en delfstoffen (3%), Financiële en zakelijke dienstverlening (3%) en Vervoer en opslag (3%) wordt de overstap gemaakt naar de agrarische sector.

Ook is er meer bekend over de werkhervattingen van WW'ers die eerder in de land- en tuinbouw werkten.

- Circa 60 procent van de WW'ers afkomstig uit de land- en tuinbouw hervat het werk binnen een half jaar na ingang van de WW-uitkering.¹⁶ Onder alle sectoren bij elkaar is dit een percentage van ongeveer 49 procent. Voor werklozen uit de agrarische sector lijkt het dus relatief gemakkelijker om weer aan de slag te komen na een periode van werkloosheid. Al is de kans dus aanwezig dat men ook weer snel in de WW terecht komt (herhalingswerkloosheid).
- Ook zijn er verschillen naar leeftijd. Zo hervat 73 procent van de WW'ers jonger dan 30 jaar afkomstig uit de land- en tuinbouw het werk binnen zes maanden na ingang van de WW-uitkering. De kansen om na de WW weer een baan te krijgen, nemen af naarmate WW'ers ouder zijn. In de land- en tuinbouw komt 59 procent van de WW'ers in de leeftijd 30 tot 50 binnen een half jaar weer aan het werk. Van alle 50-plussers die vanuit de agrarische sector in de WW belanden, vindt 44 procent weer een baan binnen een half jaar. Vanuit andere sectoren lukt dit slechts drie op de tien WW'ers ouder dan 50 jaar.

Waar vinden werkhervattingen plaats vanuit de sector Land- en tuinbouw?

2014

	Aandeel
Land- en tuinbouw	61%
Uitzendbedrijven	19%
Handel	5%
Financiële en zakelijke dienstverlening	4%
Vervoer en opslag	3%
Industrie en delfstoffen	3%
Overige sectoren	4%
Totaal Land- en tuinbouw	100%

Bron: UWV

Wanneer WW'ers vanuit de land- en tuinbouw het werk hervatten gebeurt dit in 61 procent van de gevallen weer in de oude sector. Circa 19 procent hervat het werk via een uitzendbureau. Zo'n 5 procent gaat aan de slag in de handel en 4 procent vindt werk in de financiële en zakelijke dienstverlening. Van alle werkhervattingen vanuit de land- en tuinbouw gaat 3 procent in de sector vervoer en opslag aan de slag. Eveneens 3 procent stapt over naar de industrie en delfstoffen. De overige werkhervattingen (4%) vinden plaats in andere sectoren.

Ook is bekend wat het aandeel is van WW'ers dat vanuit de land- en tuinbouw het werk hervat - binnen zes maanden na ingang van de WW - naar beroep. Het betreft hier het beroep waarvoor werkzoekenden zich bij UWV inschrijven. Een top 5 van beroepen met de hoogste percentages werkhervattingen vanuit de WW zijn op pagina 17 weergegeven. Ook wordt een top 5 gegeven van beroepen met de laagste aandelen werkhervattingen.

¹⁵ UWV (2015). *Flexwerk na de WW. Gevolgen van flexibele arbeid voor werkzekerheid en herhalingswerkloosheid.*

¹⁶ De cijfers zijn gebaseerd op de WW-instroom van januari 2014 tot en met februari 2015. Bron: UWV 2016

Aandeel werkherhvattingen vanuit WW uit sector Land- en tuinbouw naar beroep

Top 5 hoogste en laagste % werkherhvattingen na 6 maanden binnen ingang WW, jan. 2014 – feb 2015

	Aandeel werkherhvattingen
Top 5 kansrijke beroepen voor WW'ers	
1. landbouwmachinebestuurder	78%
2. arbeider akkerbouw	77%
3. bedrijfshoofd klein hoveniersbedrijf (hovenier)	76%
4. bedrijfshoofd middelgroot tuinbouwbedrijf	72%
5. hulparbeider tuinbouw	71%
Top 5 minst kansrijke beroepen voor WW'ers	
1. inpakker handmatig	48%
2. bedrijfshoofd klein tuinbouwbedrijf	51%
3. arbeider bosbouw	51%
4. arbeider veeteelt	51%
5. productiemedewerker (eenvoudige machine bedienen)	57%
Land- en tuinbouw	60%
Alle beroepen	49%

bron: UWV

- Het beroep in de land- en tuinbouw met de beste vooruitzichten op een baan vanuit een werkloze positie is de landbouwmachinebestuurder. Bijna 8 op de 10 WW'ers weet in een relatief korte tijd weer werk te vinden. Hetzelfde geldt voor de arbeider akkerbouw. Ook de hulparbeider tuinbouw staat in de top 5 van hoogste percentages werkherhvattingen vanuit de WW. Beide beroepen worden gekenmerkt door een hoge mate van seizoenswerk. Voor de bedrijfshoofden van kleine hoveniersbedrijven (hoveniers) zijn de kansen vanuit de WW ook positief. Het beroep hovenier is een tekortberoep, de vraag is momenteel groot en het aanbod relatief klein. Dit is gunstig voor WW'ers. Eveneens goede kansen zijn er voor bedrijfshoofden van middelgrote tuinbouwbedrijven. Vaak zijn dit meewerkend voormannen of teelt specialisten.
- WW'ers uit de land- en tuinbouw komen het minst vaak aan de slag als ze voorheen werkzaam waren als inpakker handmatig. Minder dan de helft van de WW'ers weet binnen het half jaar een baan te vinden. Ook de productiemedewerker industrie kent een werkherhvattingpercentage dat lager is dan gemiddeld voor alle land- en tuinbouwberoepen. Klaarblijkelijk is het voor mensen die eenvoudig productiewerk verrichten niet gemakkelijk om werk te vinden na de WW. In de top 5 van minst kansrijke beroepen voor WW'ers zien we ook het bedrijfshoofd van een klein tuinbouwbedrijf. Het aantal kleine ondernemingen neemt al jaren trendmatig af. Ook voor de arbeider bosbouw en de arbeider veeteelt zijn de aandelen werkherhvattingen binnen zes maanden lager dan gemiddeld.

Werkgelegenheidsprojecten voor Wajongers

Samen met werkgevers werkt UWV aan het realiseren van de banenafspraken in het kader van de Participatiewet. In de land- en tuinbouw zijn relatief goede kansen voor Wajongers. In 2014 waren er in de agrarische sector (hier afgebakend: Landbouw, visserij en voeding) 78 Wajongers in dienst op 10 duizend dienstverbanden.¹⁷ Gemiddeld over alle sectoren zijn er 43 Wajongers per 10 duizend dienstverbanden. Zo'n 9 procent van de bedrijven in de agrarische sector had in 2014 Wajongers in dienst. Dit is hoger dan gemiddeld onder alle sectoren (5%).

Hieronder volgen enkele projecten waar UWV bij betrokken is:

Agro Werkt Onbeperkt

LTO Nederland, SBCM, AOC Raad, de sociale werkvoorziening en UWV werken samen in het project 'Agro Werkt Onbeperkt'. Dit project is onderdeel van het sectorplan Agrarisch en Groen. Met het project wordt getracht de drempel te verlagen voor agrarische ondernemers om mensen met een arbeidsbeperking een baan aan te bieden. Naast informatieverstrekking wordt vanuit het project georganiseerd dat in vijf pilotregio's (Friesland, Gelderland Betuwse Bloem, Flevoland, Noord-Limburg en Twente) werkgevers en arbeidsbeperkte werkzoekenden elkaar goed kunnen vinden. Het project richt zich op ondernemers in de dierhouderij, open teelten en paddenstoelen.

¹⁷ UWV (2016). UWV Monitor Arbeidsparticipatie 2015.

Boer zoekt Wajong

In Friesland is het project 'Boer zoekt Wajong' gestart. Dit is een project tussen UWV, LTO Nederland en het Nordwin College. Er zijn inmiddels 30 Wajongers gestart bij verschillende melkveehouders in de provincie Friesland. De Wajongers verrichten verschillende (routinematige) werkzaamheden zoals, melken, voederen van kalveren, uitmesten en trekker werkzaamheden. Er worden in ieder geval contracten van zes maanden geboden, in sommige gevallen gaat het om jaarcontracten met zicht op verlenging.

Werkboeren

Project Werkboeren is een samenwerking tussen de Stichting plattelands Jongeren, Start Foundation, UWV en ABNoord. In de regio Friesland, Groningen en Noord Holland starten tien Wajong kandidaten bij verschillende agrarisch ondernemers.

Literatuurlijst

- Agrimatie.nl / LEI o.b.v. tandbouwtellingen CBS, bewerking UWV
- AV Accountancy, 25 mrt. 2016
- CBS Statline (landbouw)
- CBS, bewerking UWV, in de cijfers is de visserij meegenomen.
- CBS (2016). *Kwartaalmonitor VHG, vierde kwartaal 2015.*
- CBS (2016). 'Minder faillissementen in de landbouw' (bericht van 29 januari 2016).
- Delta Lloyd (2015). *Agrarische bedrijven, Markt, trends, ontwikkelingen en risico's.*
- ING (2015) Alert Agrarische Sector, Tijdelijke opleving aantal agrarische banen. 24 februari 2015. (incl. data LISA.nl, 2016)
- ING (2015) *Kwartaalbericht Agrarische sector. 8 juli 2015.*
- KPGM (2014). *MVO Sector Risico Analyse. Aandachtspunten voor dialoog. Sector Land- & Tuinbouw.*
- LTO Nederland. (2012). *Beter met minder.*
- Panteia (2015). *Arbeidsmarkt Colland 2014.*
- Rabobank (2015). *Rabobank Cijfers & Trends. Landbouw, Visie.*
- SEO (2015). *Studie en Werk 2015.*
- UWV (2015). *Flexwerk na de WW. Gevolgen van flexibele arbeid voor werkzekerheid en herhalingswerkloosheid.*
- UWV (2014). *Sectoren in Beeld.*
- UWV (2016). *UWV Monitor Arbeidsparticipatie 2015.*
- UWV (2016). *Vacatures in Nederland 2015.*
- UWV (2015). *Welke beroepen bieden kansen?*
- Volkskrant: 'Van Varkenshouder tot gastheer' (24 februari 2016)
- www.wageningenur.nl 'Effecten Russische Boycot' 25 juni 2015.

Bijlage I Kansen voor pas-afgestudeerden

Kans op werk en kans op stage na mbo-opleiding 2016

	Niveau	Kans op stage	Kans op werk
Planten			
Assistent plant of (groene) leefomgeving	Entrée (1)	Voldoende	Niet bekend
Medewerker teelt	2	Goed	Goed
Vakbekwaam medewerker teelt	3	Goed	Goed
Vakexpert teelt en groene technologie	4	Goed	Ruim voldoende
Vakexpert biologisch-dynamische landbouw	4	Voldoende	Niet bekend
Medewerker agrarisch loonwerk	2	Ruim voldoende	Matig
Vakbekwaam medewerker agrarisch loonwerk	3	Ruim voldoende	Matig
Vakexpert agrarisch loonwerk	4	Ruim voldoende	Niet bekend
Medewerker hovenier	2	Goed	Goed
Vakbekwaam hovenier	3	Ruim voldoende	Goed
Dieren			
Medewerker diervverzorging	2	Matig	Matig
Vakbekwaam medewerker diervverzorging	3	Matig	Voldoende
Medewerker veehouderij	2	Goed	Niet bekend
Vakbekwaam medewerker veehouderij	3	Ruim voldoende	Matig
Vakexpert veehouderij	4	Ruim voldoende	Matig

Bron: Kans op werk SBB 2016

Hbo en wo

In 2015, gemeten over afstudeerders in 2012/'13

	Aandeel werkzoekend	Baanzoekduur op niveau in maanden	Bruto maandsalaris
HBO:			
Landbouw	2%	3	€2.100,-
Milieustudies	2%	3 tot 6	€1.975,-
Gemiddeld alle hbo-opleidingen	6%	6	€2.000,-
WO:			
Diergeneeskunde en dierwetenschappen	4%	3 tot 6	€2.600,-
Milieuwetenschappen	11%	6 tot 9	€2.350,-
Toegepaste biowetenschappen	3%	6 tot 9	€2.200,-
Gemiddeld alle wo-opleidingen	5%	6 tot 9	€2.600,-

Bron: SEO 2015

Colofon

Uitgave

UWV
Afdeling Arbeidsmarktinformatie en –advies

Postadres

Postbus 58285
1040 HG Amsterdam

Inlichtingen

Tel. 06 506 471 61 / freek.kalkhoven@uwv.nl

Auteurs

Freek Kalkhoven
Kees van Uitert

Verantwoording

UWV maakt samen met werkgevers- en werknemersorganisaties en met arbeidsmarktdeskundigen beschrijvingen van meer dan twintig sectoren en enkele beroepsgroepen. Dit project wordt begeleid door een landelijke klankbordgroep, waarin – naast UWV – landelijke werkgevers- en werknemersorganisaties, VNG en de Stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) zitting hebben. Deze sector- en beroepenbeschrijvingen bieden een actueel beeld van de overschotten en tekorten en van kansen.

Alle beschrijvingen worden gepubliceerd op www.werk.nl/arbeidsmarktinformatie en zijn bedoeld voor arbeidsmarktprofessionals van gemeenten, brancheorganisaties, bonden, opleidingsinstellingen, (grote) werkgevers, uitzendbureaus et cetera.

Disclaimer

Alles uit deze uitgave mag worden overgenomen, echter uitsluitend met bronvermelding

UWV © 2016

